

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสของยุคโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันในระบบทุนนิยม ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายจากรอบด้าน และจะต้องยืนหยัดอยู่ในสังคมโลกให้ได้อย่างเข้มแข็งและไม่สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) จึงได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางหลักในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญา ฯ หรือแนวปฏิบัติ หรือแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำริชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) ดังปรากฏความหมายเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ในปี พ.ศ.2517 ที่พระองค์ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกินพอใช้ของคนส่วนใหญ่ และทรงเตือนสติประชาชนไทยไม่ให้ประมาท และให้ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ซึ่งเป้าหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ต้องการให้ทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุคคล องค์กรทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชน มีแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทุก ๆ ด้าน ทั้งการใช้ชีวิต ดำเนินธุรกิจ ปรับตัว หรือพัฒนาให้เป็นไปโดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เป็นอยู่เรื่อยไปจนถึงสังคมโลก (จุฬา เทียนไทย, 2550) และได้ทรงมีพระราชดำรัสอีกครั้ง เมื่อประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเงินในปี พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับ

ศักยภาพของประเทศและเป็นปัญหาที่สะสมไว้ อีกทั้ง ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ทำให้เห็นว่าวิกฤติที่ผ่านมาเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ นอกจากนี้ สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดปัญหามากมายหลายด้าน ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ฯ พระราชดำรัส “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จึงได้รับความสนใจจากประชาชน เมื่อพระองค์ทรงเน้นย้ำว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อให้ไทยรอดพ้นจากวิกฤติ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ (ไพเราะ เลิศราม, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรสุดา เจริญรัต (2546) พบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะหน่วยงานหลักในกรวางแผนของประเทศตระหนักถึงความสำคัญในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ มาเป็นปณิธานในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) และเป็นปณิธานในการพัฒนาประเทศโดยยึดหลักทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และการกระทำ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข สังคมมีความเข้มแข็ง และประเทศชาติมีความมั่นคง (สศช., 2546)

อย่างไรก็ดี เนื่องจากในปัจจุบัน ยังมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนและมีการตีความที่หลากหลายเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเสนอให้ริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสานต่อแนวคิดและเชื่อมต่อการขยายผลแนวทางกรนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในปัจจุบัน รวมทั้ง เพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง โดยได้เสนอการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงต่อคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการ ฯ ครั้งที่ 7/2546 เมื่อวันที่ 7/2546 เมื่อวันที่ 7/2546

1 กันยายน พ.ศ.2546 และคณะกรรมการ ฯ มีมติให้ความเห็นชอบว่า เป็นเรื่องที่ดีควรสนับสนุน โดยมีข้อเสนอแนะให้เน้นการมีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม วิธีการที่หลากหลายในการสร้างความรู้ความเข้าใจ การวัดผลสำเร็จเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับเชิงปริมาณและให้ความเห็นชอบแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้คณะกรรมการ ฯ เพื่อเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป (สศท., 2546) มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ให้มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นกรอบความคิด แนวทางปฏิบัติ และเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทย (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมและเปลี่ยนกระบวนทัศน์การดำรงชีวิต พร้อมทั้งปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ยังคงอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลางบนพื้นฐานความสมดุล เชื่อมโยงทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยมีเป้าประสงค์และวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (Green and Happiness Society) (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) รัฐบาลประกาศนโยบายในการพัฒนาประเทศโดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และมีนโยบายให้หน่วยงานราชการทุกแห่งน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) ประชาชนไทยจำนวนมากได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทุกเรื่อง เป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย (สรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, 2544) เชื่อว่า ถ้ามีความร่วมมืออย่างดีของคนไทย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะฝังรากในสังคมไทยได้ เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาประเทศให้เข้าสู่สมดุล มีความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่ประชาชนชาวไทยให้มีคุณภาพ มีชีวิตที่ดีขึ้น มีโอกาสเท่าเทียมกัน เป็นคนมีคุณภาพ สมรรถภาพ ประสิทธิภาพ และมีสุขภาพที่ดี ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางและนำไปสู่ความยั่งยืนของประเทศในระยะยาว

จากนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายในการพัฒนาคนของประเทศไทยให้มีคุณภาพบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการจัดทำนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล (เจริญ ภูวจิตร, 2550) และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา การจัดการศึกษานบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็กเยาวชน สอนให้นักเรียนนักศึกษาตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้าและเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อความผันผวนของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ ฝึกตนเองให้มีความรอบคอบระมัดระวังโดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต ที่สำคัญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นให้นักเรียนนักศึกษามีคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและงานวิจัยของ สหทัยา พลบัลพี (2548) พบว่า การพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต้องพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ดังนั้น ระบบการศึกษาจึงมีหน้าที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษารายงานผลการจัดการศึกษาของประเทศไทย พบว่า การศึกษาวิกฤตในทุกจุดและทุกระดับตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศระบุว่า คุณภาพการศึกษาไทยอยู่ในขั้นวิกฤติโดยเฉพาะการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีคุณธรรมจริยธรรมต่ำที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) คุหาตประสิทธิภาพในการสอน ผู้บริหารไม่มีความสนใจด้านวิชาการและไม่อยู่ในสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2551) ขาดการนิเทศภายใน การให้คำปรึกษา การเอาใจใส่ในงานสอน (สมพงษ์ จิตระดับ, 2550) คุมีภาระหนี้สิน (เจริญ ภูวจิตร, 2550) คุไม่เพียงพอและไม่ตรงวุฒิ อาคารสถานที่ชำรุดเสียหาย สื่อการเรียนการสอนล้าสมัย ฯลฯ (จรวยพร ธรณินทร, 2551) การขาดแคลนครูทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การขาดการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีและสื่อเพื่อการเรียนการสอน การเตรียมที่ไม่พร้อมในการศึกษาระดับปฐมวัย การขาดระบบการจัดการและการนิเทศติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนขนาดเล็กกว่าหมื่นแห่งมีครู งบประมาณ

และการสนับสนุนไม่เพียงพอ ส่งผลให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เช่นเดียวกับปัญหาโรงเรียนพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่มีสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

จากปัญหาดังกล่าว ฯ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดทิศทางการกรอบนโยบายในการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการน้อมนำการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบทิศทางการกำหนดนโยบาย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาที่ต่อเนื่องในระยะยาวและทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ โดยมีกิจกรรมสำคัญที่เป็นกลยุทธ์ ประกอบด้วย การส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเป็นกลไกการส่งเสริมคุณธรรม การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารงานทุกระดับ บูรณาการในการพัฒนาบุคลากรทุกหลักสูตร และการเสริมความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลนักเรียน ดังนั้น สถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับกลยุทธ์ดังกล่าว ฯ หรือน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา (เกษม วัฒนชัย, 2551) นอกจากนี้ การจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ใน 2 ส่วน คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ อย่างพอเพียง โดยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการและประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรการบริหาร ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อมอย่างคุ้มค่าเป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ (พศิน รัชเดชานนท์, 2550) และส่วนที่เป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกสาระปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ปรียานุช พิบูลสรวาฐ, 2550 และ กษมา วรวรรณ ฌ อยุธยา, 2550) ซึ่งสาระความรู้และคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีมากพอที่จะบรรจุลงในหลักสูตรตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานต่อเนื่องถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อให้คนไทยมีโอกาสเรียนรู้อย่างทั่วถึง (วรพล พรหมมิกบุตร, 2548) ทั้งนี้เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่เข้มแข็งภายในสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในการพัฒนาคน จึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษา โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ โดยสร้างคุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย การพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือกับสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถานศึกษา นอกจากนี้ยังกำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในปี พ.ศ.2550-2554 โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) โดยในระบอบที่ 1 ปีงบประมาณ 2550 มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาใน 4 ด้านด้วยกัน คือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 135 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ในระบอบที่ 2 ปีงบประมาณ 2551-2552 มีการขยายเครือข่ายสถานศึกษาพอเพียงเพิ่มขึ้นจำนวน 1,124 แห่ง และในระบอบที่ 3 ปีงบประมาณ 2553-2554 มีเป้าหมายให้ได้ตามที่กำหนดในแผน โดยจะขยายผลเพิ่มขึ้นให้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง ในระบอบที่ 1 ปี พ.ศ.2550 จำนวน 12 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) และในระบอบที่ 2 ปี พ.ศ.2552 จำนวน 35 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษานั้น สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบมีความเชื่อถือศรัทธาต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจที่นำพากลุ่มคนที่มีความคิดคล้ายกันมาทำงานร่วมกันอย่างมีพลังและมีความสุข (ปริญญ์ พินุลสรวุฑ, 2553) โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันสร้างประโยชน์ระหว่างองค์กร โรงเรียนและเยาวชน และในบางโครงการก็ยังขยายไปสู่ชุมชนอีกด้วย ซึ่งนับว่าโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ได้กระตุ้นให้เยาวชน สถานศึกษา และชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2553) ในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การบริหารสถานศึกษาในครั้งนี้ ทำให้เกิดประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาที่เป็นรูปธรรมชัดเจนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาถึงภาวะการณ์และเหตุการณ์ดังกล่าว ฯ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีมุ่งศึกษาบทเรียนของการบริหารจัดการในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจากสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ รูปแบบที่เหมาะสมในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มาสู่การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านการยอมรับจากนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง และได้รับการวิพากษ์จากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษา ซึ่งทำให้ได้คำตอบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ต่อการประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาที่มีหลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติที่เป็นไทย โดยน้อมนำปรัชญาของพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อความเป็นผู้นำทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์บทเรียนการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำถามการวิจัย

1. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบในปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. รูปแบบที่เหมาะสมในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 สังเคราะห์บทเรียนของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ โดยแบ่งขอบเขตด้านเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและการพัฒนาารูปแบบรวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีในการบริหารการศึกษาและการบริหารสถานศึกษา ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ศึกษาจากกรณีตัวอย่างจากสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ จำนวน 10 แห่ง

1.2 นำเสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง ซึ่งครอบคลุมงานหลัก 4 งาน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย คือ สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นแบบอย่างการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ใน พ.ศ.2550-2552 จำนวน 37 แห่ง

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร

1) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ในสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง พ.ศ.2550-2552 ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ใน พ.ศ.2550-2552 จำนวน 37 แห่ง

2) นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านการบริหารการศึกษา การวิจัย และการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) กลุ่มตัวอย่างประเภทสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ ปี พ.ศ.2550-2552 ในเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน 10 แห่ง

2) กลุ่มตัวอย่างประเภทบุคคล สามารถจำแนกได้ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน ครูอาจารย์ จำนวน 50 คน นักเรียน จำนวน 50 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 50 คน และผู้ปกครอง จำนวน 50 คน รวม 210 คน

4. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาภายในระยะเวลา 2 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2552-2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักคิดและแนวทางที่ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนตามทางสายกลางของประชาชนในทุกระดับ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยคำนึงถึงความพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว การตัดสินใจ และการดำเนินการในด้านต่าง ๆ นั้น ต้องถูกกำกับด้วยเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมเพื่อไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน บนพื้นฐานขององค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่มีสถานที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การจัดการศึกษาหรือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งครอบคลุมงานหลัก 4 งาน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน หมายถึง รูปแบบเชิงนโยบาย (Descriptive Model) ซึ่งอธิบายด้วยแผนภาพและถ้อยคำ อธิบายถึงการบริหารสถานศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครอบคลุมงานหลัก 4 งาน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง หมายถึง โรงเรียนและสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นแบบอย่างการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง จำนวน 37 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทเรียนของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ประสบการณ์การทำงานในด้านการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ อันจะนำไปสู่การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป
2. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3. สถานศึกษาทุกระดับ สามารถนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของชาติต่อไป

